
PAREIGŪNŲ RENGIMAS: SOCIALINĖS – FINANSINĖS PARAMOS ASPEKTAS

Antanas Janušauskas¹

¹*Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Fizinio rengimo katedra
Putvinskio g. 70, LT-44211 Kaunas
Telefonas 837 303 668
El. paštas: antanasjanusauskas@mruni.eu*

Kęstutis Darulis²

²*Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Humanitarinių mokslų katedra
Putvinskio g. 70, LT-44211 Kaunas
Telefonas 837 303647
El. paštas: darulis@mruni.eu*

Anotacija. Šis tyrimas atliktas Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakultete 2009 – 2010 mokslo metais. Tyrime dalyvavo 156 studentai. Nustatyta, kad studijas fakultete renkasi jaunuoliai iš vidutinės ir žemesnės pajamas gaunančių šeimų. Didžiausią tėvų skiriamų finansinių lėšų dalį studentai skiria maistui. Fakultete skiriama socialinė parama studentams yra motyvuota ir tikslinga, kadangi ji dažniau buvo skiriama tiems studentams, kurie gauna mažesnę paramą iš tėvų. Visiems pageidaujantiems studentams skiriamos dotuojamos gyvenamos vietos fakulteto bendrabučiuose, skiriamos finansinės paskatos už gerą mokymąsi ir aktyvią visuomeninę veiklą, nebrangus dotuojamas maitinimasis fakulteto valgykloje, aprūpinama apranga. Tikėtina, kad svaresnės socialinės paramos skyrimas fakulteto studentams, paskatina dalį jaunuolių mokyti fakultete.

Pagrindinės sąvokos: studentai, socialinė parama.

ĮVADAS

Socialinė parama – tai socialinės, ekonominės ir organizacinės priemonės, kuriomis siekiama sudaryti būtiniausias gyvenimo sąlygas žmonėms, kurių darbo, socialinio draudimo ir kitokios pajamos dėl objektyvių priežasčių yra nepakankamos¹. Socialinės apsaugos terminų žodyne nurodoma, kad socialinė parama – tai pagalba, teikiama pinigais arba natūra asmenims, kurie neturi išteklių būtiniams poreikiams patenkinti. Tam tikslui šeimoms ir vaikams mokamos socialinės išmokos, teikiamos socialinės paslaugos, garantijos ir lengvatos. Nurodoma, jog pagrindinė socialinės paramos sistemos nuostata yra ta, kad socialinė parama negali žmogui užtikrinti ilgalaikio ekonominio ir socialinio saugumo – ji tik padeda jam išgyventi ekstremaliomis sąlygomis. Kartu laikomasi socialinio solidarumo principo, pagal kurį valstybė įsipareigoja rūpintis kiekvienu žmogumi, kuris dėl objektyvių priežasčių negali savimi pasirūpinti. Be to, socialinė parama nėra suvokiama vien tik kaip valstybinių

¹ Tartilas, J. *Socialinės saugos pagrindai*. Vilnius: MRU, 2005.

institucijų funkcija, bet apjungia žymiai platesnį sektorių: visuomenę, bendruomenę, šeimą, gimines, kaimynus, draugus ir kt.² Socialinės paramos mastai priklauso nuo valstybės ir visuomenės ekonominio pajėgumo bei vyraujančios socialinio teisingumo sampratos. Socialinė parama šeimai yra reglamentuojama keliais svarbiais dokumentais. Vienas jų – Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu 1994-05-09 Nr. 360 patvirtinta Socialinės paramos koncepcija³, kuri apibrėžia socialinės paramos sampratą, jos teikimo principus, būdus, sąlygas, organizavimą ir valdymą. Naujausias dokumentas, nustatantis valstybės teikiamos piniginės socialinės paramos dydį, teikimo sąlygas, gavėjų teises ir pareigas, finansavimo šaltinius, yra Piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms (vieniems gyvenantiems asmenims) įstatymas, patvirtintas 2003 m. Vienas pagrindinių piniginės socialinės paramos šeimai tikslų – padėti tenkinti būtiniausius poreikius žmonėms, kurių gaunamos pajamos yra nepakankamos, o gebėjimas pasirūpinti savimi dėl objektyvių, nuo jų nepriklausančių priežasčių yra ribotas.

Atvira pasaulyje vyksta globalizacijos procesai, todėl prioritetas – kad būtų kuo daugiau išsimokslinusių žmonių, suprantančių mokslą ir sugebančių juo naudotis. Iš to plauks ir visa kita – žmonės patys ims kurti tai, ko jiems labiausiai reikia, formuos ir prioritetus⁴. Individo žinios yra viena iš svarbiausių žmogiškojo kapitalo sudėtinių dalių. Būtent žinių kaupimo principu yra didinama žmogiškojo kapitalo vertė bei užtikrinama kokybė⁵. Žmogaus sugebėjimus, gabumus, žinias ir įgūdžius reikėtų pripažinti ypatinga kapitalo forma⁶, nes jie:

- yra neatskiriama asmeninis kiekvieno individo turtas,
- užtikrina savo savininkui didesnes pajamas ateityje,
- reikalauja savo formavimui ženklų visuomenės išlaidų,
- kaupiasi ir juos galima laikyti tam tikromis atsargomis.

Aukštojo išsilavinimo siekia vis daugiau jaunimo, studijų programos ir priemonės joms įgyvendinti tampa vis sudėtingesnės. Vis daugiau lėšų reikia teikiamo išsimokslinimo ir specialistų rengimo kokybei užtikrinti. Ir nors tradiciškai vien valstybės lėšomis finansuojamą aukštąjį mokslą išsaugoti vis sunkiau, Mykolas Romeris universiteto Viešojo saugumo fakultete siekiama sudaryti sąlygas įgyti aukštąjį išsilavinimą visiems to pageidaujantiems

² Žalimienė, L. *Socialinės paslaugos*. Vilnius: VU, 2003.

³ Socialinės paramos koncepcija. *Valstybės žinios*. 1994. Nr.36-653.

⁴ Milevičienė, D. Socialinės politikos formavimo ribos. *Socialinis darbas*. 2003, 1 (3): 81-86.

⁵ Daugeliienė, R. Neapibrėžtos žinios kaip žmogiškojo kapitalo komponentas. *Ekonomika ir vadyba: tarptautinės mokslinės konferencijos medžiaga*. Kaunas: Technologija, 2002.

⁶ Guogis A. Apie Lietuvos socialinės politikos modelį ir jam įtakos turinčius veiksnius. *Socialinis darbas*. 2003, 2 (4): 5-14.

asmenims, kad ir kokia būtų jų socialinė padėtis ar asmeniniai finansiniai ištekliai. Mykolo Romerio universitetas puoselėja autonomiją, kuri leidžia savarankiškai formuoti studijų turinį, mokslo tyrimų kryptis, taikant šiuolaikiškos vadybos principus keisti ir tobulinti savo veiklą, atsižvelgiant į šiuolaikinės Europos aukštojo mokslo plėtros tendencijas ir darbo rinkos poreikius. Universiteto vadovybės priimti nutarimai trumpinti studijų laiką, turi tiesioginę įtaką lėšų taupymui, santuokų ir vaikų gimdymo paankstinimui, nes padidėjęs mokymosi metų skaičius buvo padidinęs visišką arba dalinę jaunuolių materialinę priklausomybę nuo tėvų (orientacinės šeimos). Kiekvieną semestrą pastoviai svarstomi studentų prašymai atleisti nuo mokesčio už gyvenimą bendrabutyje, mažinti juos, atsižvelgiant į nustatytus kriterijus. Mokesčių mažinimas, pašalpų ir kitos socialinės paramos skyrimas – tai rimta parama mažas pajamas turintiems studentams.

Tyrimo aktualumas. Darbo rinkos pokyčiai reikalauja, kad vis daugiau visuomenės narių turėtų kuo geresnį išsilavinimą. Aukštasis mokslas jau nebėra išrinktųjų privilegija, jis tampa visuotiniu reiškiniu. Todėl nuolat auga studijuojančiųjų aukštosiose mokyklose skaičius. Lietuvos, kaip ir visos ES, ateitis priklauso žinių visuomenei ir aukštosioms technologijoms. Švietimas ir specialistų rengimas ypatingai svarbus ekonomikos plėtrai, visuomenės atsinaujinimui bei asmeniniam tobulėjimui. Tik investavimas į žinias, ateities kvalifikuotą darbo jėgą, t.y. į žmogiškąjį kapitalą, užtikrina šalies konkurencingumą, sugebėjimą kurti ir ateityje išlaikyti darbo vietas. Žmogiškasis kapitalas kaupiamas įgūdžių ir sugebėjimų forma, o švietimas atlieka pagrindinę funkciją formuojant žmogiškąjį kapitalą. Toje raidoje lemiamas vaidmuo tenka valstybinėms aukštojo mokslo institucijoms – universitetams ir kolegijoms. Aukštojo mokslo institucijos kaip tik ir geba ugdyti išsimokslinusių, išsilavinusių, turtingą žinių visuomenę, kelti tautos intelektualinį ir kūrybinį potencialą, erudiciją ir šitaip stimuliuoti valstybės ekonominę, socialinę pažangą⁷. Plačiaja prasme aukštasis mokslas yra švietimo sistemos dalis. Todėl šiame technologijų amžiuje svarbiausias uždavinys – išugdyti išsilavinusį žmogų. Aukštasis išsilavinimas yra neabejotinai naudingas visuomenei, kai jis naudingas individui (ir tam, kuris pats moka už moka už studijas, ir tam, už kurio studijas sumoka valstybė). Kuriama bendra Europos šalių aukštojo mokslo erdvė. Išlaidos švietimui ir mokslui yra prasminga ilgalaikė investicija siekiant formuoti išsilavinusią visuomenę. Išsimokslinimas yra turtas, kuriam įgyti investuoja ne tik žmogus ar jo šeima, bet ir valstybė, finansuodama nemažą šių išlaidų dalį.

⁷ Leonavičius, V (sud.) *Sociologija*. Kaunas: VDU, 2003.

Reikia pastebėti, kad pastaruoju metu labai daug kalbama apie žinių visuomenę, žinių ekonomiką. Vyksta intensyvios diskusijos ir apie aukštojo mokslo finansavimo metodus ir šaltinius. Todėl klausimai kokią finansinę paramą studentams teikia valstybė bei kokie yra finansavimo šaltiniai siekiant įgyvendinti Lisabonoje užsibrėžto tikslo, šiandien yra aktualūs. Šis tyrimas atliktas siekiant parodyti valstybės paramą studentams formuojant žmogiškąjį kapitalą.

Kaip nurodo L. Rupšienė⁸, žemas šeimos ekonominis statusas yra viena iš žemos mokymosi motyvacijos priežasčių. Tai tokia šeimos padėtis, kai šeimos nariai turi mažai pajamų, vargsta ir netgi skursta materialine prasme. Dėl jo ne tik sumažėja šeimos pajamos, bet ir nuvertinamas žmogaus profesinis pasirengimas, komplikuojasi žmogaus asmeninis gyvenimas, sumažėja visuomeninis aktyvumas. Šeimos biudžeto sumažėjimas pirmiausia paliečia joje augančius vaikus. Su tuo susijęs jų poreikių netenkinimas daro neigiama įtaką jų asmenybei visam gyvenimui. Vienas pagrindinių piniginės socialinės paramos šeimai tikslų – padėti tenkinti būtiniausius poreikius žmonėms, kurių gaunamos pajamos yra nepakankamos, o gebėjimas pasirūpinti savimi dėl objektyvių, nuo jų nepriklausančių priežasčių yra ribotas.

Susiklosčiusi sunki socialinė – ekonominė situacija šalyje nesudaro tinkamų sąlygų šeimai vystytis ir funkcionuoti: gyvenimas priverstė žmones nesituokti, emigruoti, norint užtikrinti pragyvenimą, atsisakyti "įprasto gyvenimo".

Vien teoriniais apmąstymais veiksmingos švietimo politikos nesuformuosi. Kasdienį individo gyvenimą veikia socialinis, kultūrinis kontekstas, į kurį švietimo politika turi atsižvelgti. Švietimo politikos tikslai turi būti siejami su šalies ekonominiais, socialiniais siekiais. Todėl politiką būtina planuoti atsižvelgiant į siekius ir pokyčius. Švietimas mūsų gyvenimo nepakeis, jei nesikeis kiti socialiniai veiksniai. Jis negali nei aplenkti, nei vilktis iš paskos. Taip yra dėl to, kad daugelis švietimą lemiančių veiksnių egzistuoja ne švietimo sistemoje: švietimo politiką stipriai veikia ekonominė šalies padėtis; švietimo politika dažnai formuojama siekiant sumažinti kaštus ir padidinti ugdymo įstaigų našumą; ekonomikos ir švietimo plėtra yra glaudžiai tarpusavyje susijusios; švietimo politikų mąstyseną veikia ekonomikos koncepcijos ir metaforos.

Mokslinis naujumas. Mokslinėje literatūroje kol kas nėra išsamesnių studijų, analizuojančių socialinės aplinkos veiksnių įtaką jaunuolių studijų procesui, ar nusakančius šių veiksnių įtaką profesijos pasirinkimui. Iki šiol tyrinėtojai daugiau dėmesio skyrė jaunuolių

⁸ Rupšienė, L. Šeimos mikroklimatas kaip moksleivių motyvacijos veiksnys. *Pedagogika*. 2002, 57:147-154.

sergamumo, gyvensenos tyrimams, o ne socialinės aplinkos bei būtinos socialinės paramos tyrinėjimams. Fragmentiškai šią temą jau yra nagrinėję K.Darulis, A.Janušauskas⁹. Daugiau išsamesnių mokslinių publikacijų šio tyrimo autoriai neaptiko. Todėl manome, kad ši tema ir aktuali ir dar nėra visapusiškai išanalizuota. Mūsų atlikta valstybės finansinės paramos studijuojantiems Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakultete analizė leidžia įvertinti įvairiomis formomis teikiamą paramą studentams, atlikti palyginamąją studentų socialinės padėties analizę.

Darbo objektas – finansinė parama studentams Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakultete.

Darbo tikslas – išanalizuoti valstybės teikiamą paramą Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto studentams.

Tyrimo uždaviniai:

- Išanalizuoti fakulteto studentų socialinę kilmę ir socialinės padėties ypatybes.
- Nustatyti fakulteto studentams teikiamos socialinės paramos turinį, prieinamumą ir galimą įtaką pasirenkant studijas Viešojo saugumo fakultete.

Darbo metodologija. Mokslinės literatūros ir įstatymų analizei atlikti taikyti lyginamasis analitinis ir turinio analizės metodai. Tyrimo metu buvo naudojami ir šie tyrimo metodai: aprašomasis, statistinės analizės ir apibendrinimo. Aprašomasis metodas taikytas analizuojant tyrimo rezultatus, darant išvadas ir pateikiant pasiūlymus. Atliekant tyrimą taikytas anketinės apklausos metodas. Kiekvienai studentų grupei prieš tyrimą buvo paaiškintas tyrimo tikslas, anketos pildymo metodika, pabrėžtas apklausos slaptumas, anonimiškumas. Apklausos anketoje buvo prašoma pateikti žinias apie studento šeimos (tėvų) finansinę padėtį, studentui skiriamos paramos pobūdį ir panašiai, o taip pat apie fakultete gautą socialinę – finansinę paramą. Papildoma informacija apie studentams mūsų fakultete suteiktą socialinę-finansinę paramą buvo renkama ir tikslinama universiteto finansų skyriuje. Statistinė analizė atlikta bazių valdymo sistema „Microsoft Access 7.0 for Windows“. Stjudento *t* kriterijus taikytas hipotezei apie vidutinių reikšmių lygybę tikrinti. Statistiškai patikimomis buvo vertinamos $p < 0,05$ reikšmės.

Tiriamieji. Iš viso apklausti 156 respondentai – 72 merginos ir 84 vaikinai, t. y. 83,4 proc. visų 2009 m. į pirmą Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakultetą įstojusiu studentų.

⁹ Janušauskas, A.; Darulis, K. Socialiniai studijų proceso aspektai. *E-Education: science, study and business: conference proceedings*. Kaunas: Technologija, 2010: 90-94.

REZULTATAI IR JŲ APTARIMAS

Visuomenė vis labiau skaidosi į grupes, kurios skiriasi savo pajamomis, gyvenimo sąlygomis. Galimai didesnės rizikos grupėms priklauso asmenys, turintys mažesnes pajamas, ribotą išsilavinimą; šeimos, kuriose yra tik vienas iš tėvų; vieniši, pagyvenę ar nedarbingi žmonės; ilgam tapę bedarbiais arba neturintys nuolatinio užsiėmimo asmenys, bei žmonės, veikiami streso ir kitų darbo aplinkos kenksmingų veiksnių. Galimi realūs jaunuolių profesinio pasirinkimo skirtumai, priklausomai nuo socialinės aplinkos, skirtingose populiacijos dalyse. Socialinės aplinkos ypatybių bei veiksnių, nulėmusių apsisprendimų pasirinkti būsimojo pareigūno profesiją, analizė padeda visapusiškai įvertinti studentą kaip asmenį ir kaip būsimą pareigūną. Neabejotinai svarbu žinoti, kokioje socialinėje aplinkoje jis augo, kokios charakterio savybės formavosi, nes tai turi įtakos ne tik visuomenės etnokultūriniam, socialiniam, ekonominiam ir moksliniam pažangos lygiui, bet ir individualiai sprendžiant galimą būsimojo pareigūno tarnybos profilį¹⁰.

Atkreipiamas dėmesys į tai, kad kiekvienas Lietuvos pilietis pagal savo sugebėjimus turi teisę pasirinkti aukštąją mokyklą, o jaunuoliams socialines teises turėtų garantuoti ir jas apsaugoti valstybė, be abejo, drauge su aukštąja mokykla. Lietuvos studentų sąjungos nariai pageidauja, kad valstybė užtikrintų kiekvienam studentui teisę į socialinį aprūpinimą, į tinkamą gyvenamąją vietą, į visuomeninio transporto nuolaidas, į darbą po paskaitų, įvairių formų materialinę paramą¹¹.

Dėl straipsnio apimties nėra galimybės pateikti visų tyrimo rezultatų. Apsiribosime pristatymu tik tų, kurie labiausiai išryškina nagrinėjamą problemą.

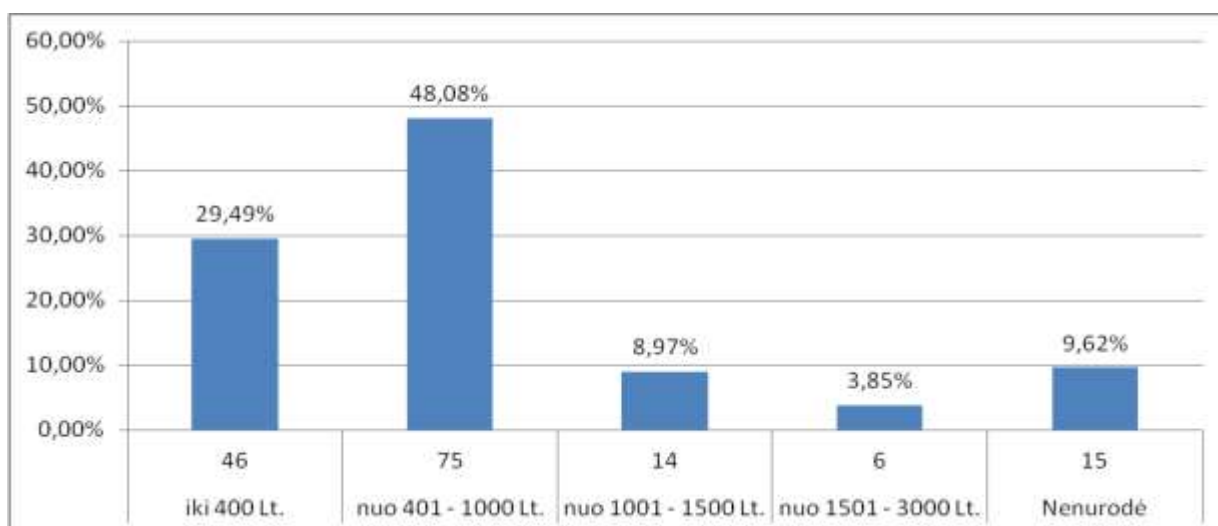
Išanalizavę fakulteto studentų priėmimo komisijos duomenis, konstatavome, kad 106 studentai (67,95 proc., $p < 0,05$) moka už studijas ir 50 studentų (32,05 proc.) yra įstoję į valstybės finansuojamas vietas. Akcentuotina, kad studentų priėmimo komisijos duomenimis, mūsų fakultete valstybės finansuojamuose vietose pageidavo studijuoti 138 studentai, tačiau pasiūlymo studijuoti imokant už studijas – atsisakė motyvuojant finansinių lėšų stygiumi. Darytina prielaida, kad abiturientai, dėl prastos jų šeimos finansinės padėties negali studijuoti jiems patinkančiose studijų programose. Verta pažymėti, kad Mykolo Romerio universiteto senato 2009 m. rugsėjo 9 dienos Nr.1SN-7 nutarimu patvirtinta vienerių metų studijų kaina mūsų fakultete yra 4500 Lt., t.y. nesiekia vidutinės studijų kainos Lietuvos aukštosiose

¹⁰ Bajoriūnas, Z. *Šeimos edukologija ir terapija*. Vilnius, 2002.

¹¹ Jančaitytė, R. Šeimai palankios politikos įgyvendinimas Lietuvoje: problemos ir glimybės. *Socialinis darbas*. 2006, 5(1): 30-37.

mokyklose. Akcentuotina, kad universiteto vadovybė atsižvelgė į nūdienos realijas ir žymiai sumažino ŠMM ministerijos nustatytą 11500 Lt. mokestį už Teisės ir policijos veiklos bei Teisės ir valstybės sienos apsaugos studijų programas mūsų fakultete. Neproporcingai didelis mokestis paliktas tik pasirinkusiems Policijos veiklos studijų programą.

Šeimų materialinę – finansinę padėtį apsprendžia visa eilė faktorių. Tai ir šeimos narių amžius, sveikatos stovis (invalidumas), išsilavinimas, išlaikytinių skaičius, gyvenamoji vieta, užimtumas (užimamos pareigos) ir panašiai¹². Mes analizavome ne vieną gyventojų apklausos anketą, naudojamą ekonominės, socialinės ir finansinės jų padėties įvertinimui, tačiau savo tyrime jaunuolio ir jo šeimos materialinę – finansinę padėtį apsisprendėme vertinti pagal pajamas tenkančias vienam šeimos nariui. Todėl, apklausiant tiriamąjį kontingentą, buvo klausama „Kokios šeimos pajamos tenka vienam šeimos nariui (Lt. per mėnesį)? Kadangi nei vienas tiriamasis jaunuolis nebuvo sukūręs savo šeimos, sąvoka “šeima” suprantama kaip studento ir jo tėvų šeima. Apklausos rezultatai rodo, kad net trečdalis studentų šeimos pajamos nesiekia 400 Lt vienam asmeniui per mėnesį, apie 10 proc. studentų nurodė, kad jų šeimos pajamos viršija 1000 Lt vienam asmeniui per mėnesį (1 pav.). Nustatėme, kad vienam studento šeimos nariui statistiškai vidutiniškai tenka 717 Lt. per mėnesį. Duomenys rodo, kad studijas mūsų fakultete pasirenko jaunuoliai iš mažiau pasiturinčių šeimų, nes vienam šeimos nariui per mėnesį tenkančios finansinės pajamos mažesnės už minimalią algą ir artėja prie skurdo ribos.

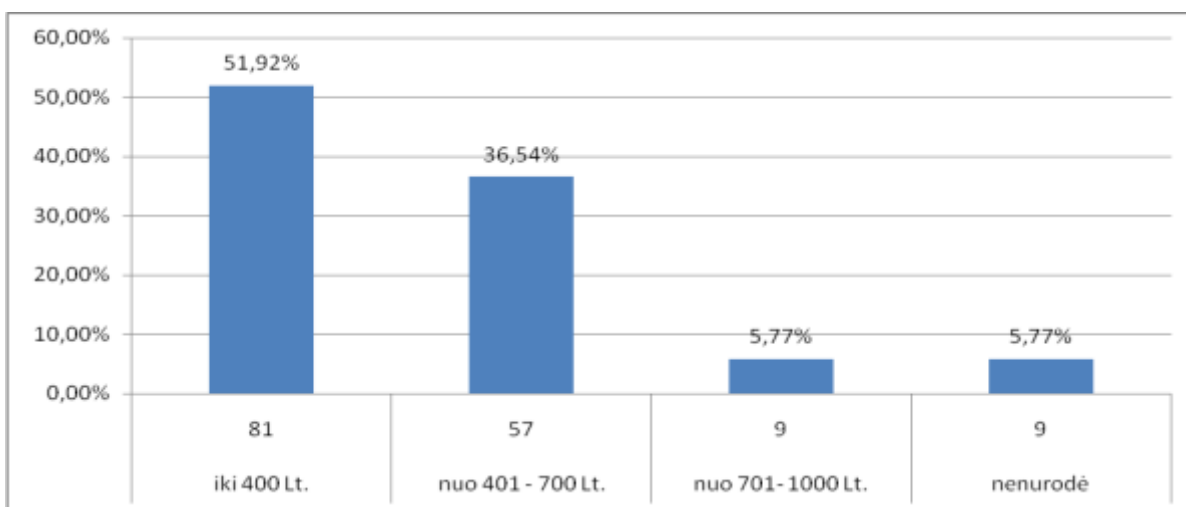

1 pav. Pajamos, tenkančios vienam šeimos nariui (Lt. per mėnesį), proc.

¹² Janušauskas, A.; Vitkauskas, K. Kauno policijos fakulteto studentų socialinė charakteristika. *Socialinis darbas*. 2002, 1 (1): 132-137.

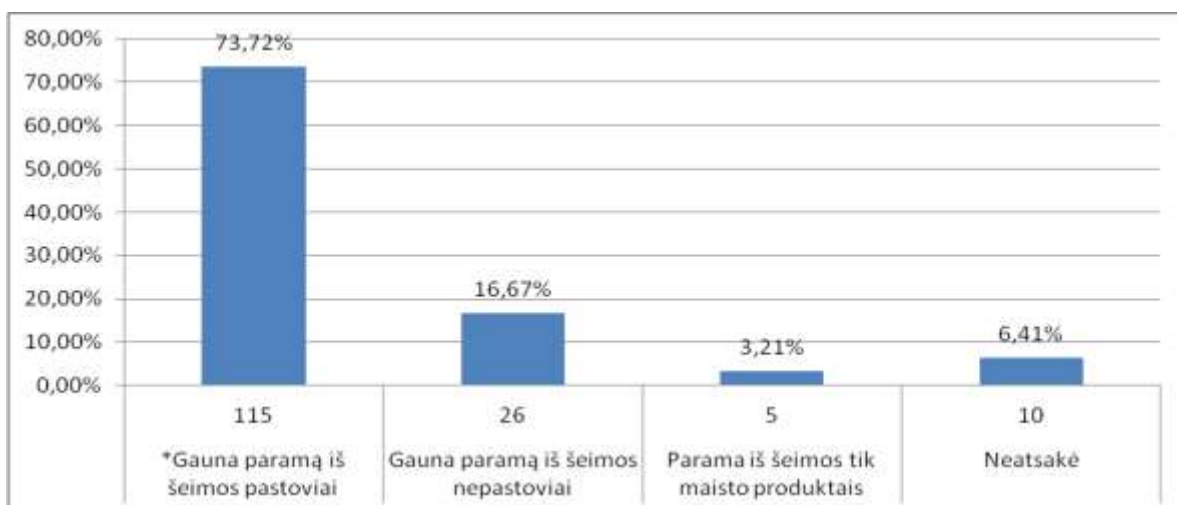
* $p < 0,05$, lyginant gaunančius nuo 401 iki 1000 Lt per mėnesį su pasirinkusiais kitą teiginį.

Pasidomėjome, kokią finansinę paramą studentai gauna iš tėvų per mėnesį. Analizuodami atsakymą į klausimą „Kiek litų per mėnesį gaunate iš tėvų“, nustatėme, kad daugiau kaip pusė mūsų studentų iš tėvų kas mėnesį gauna iki 400 Lt. ir tik pavieniai studentai gauna virš 700 Lt per mėnesį (2 pav.). Nustatėme, kad vidutiniškai per mėnesį studentui tėvai skiria 395 Lt.

2 pav. Finansinė šeimos parama studentui (Lt per mėnesį), proc.

Išsamesnė finansinės šeimos paramos studentui analizė parodė, kad didžioji dalis jaunuolių gauna pastovią paramą iš šeimos ($p < 0,05$), beveik 17 proc. gauna nepastoviai ir 3 proc. gauna tik maisto produktais (3 pav.).

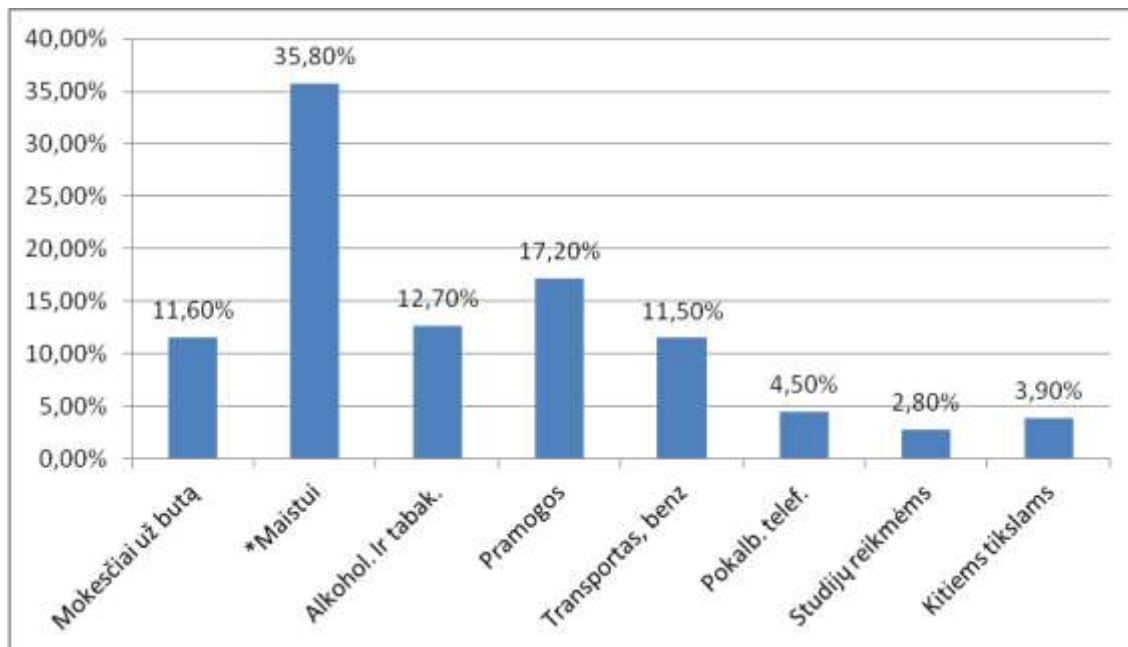

3 pav. Studentui skiriamos šeimos paramos specifiškumas

* $p < 0,05$, lyginant gaunančius pastovią pagalbą studentus su pasirinkusiais kitą teiginį.

Tyrimo metu gautus duomenis palyginome su Demokratinės politikos instituto (DPI) užsakytu tyrimų kompanijos „Macroscope“¹³ 2010 gegužės 17 dieną atliktu studentų tyrimu, kuris parodė, kad 41 proc. Lietuvos universitetų studentų mėnesio pajamas nesiekia 400 lt. o tėvų pilnai išlaikomų studentų per kelis metus padaugėjo nuo 71 iki 79 proc. Galime teigti, kad mūsų atliktos studentų apklausos rezultatai atitinka Demokratinės politikos instituto atliktą tyrimo rezultatus.

Tyrimo metu pasidomėjome pagrindinėmis studentų išlaidomis. Gauti rezultatai rodo, kad didžioji dalis išlaidų, sudaro išlaidos maistui (4 pav.)

4 pav. Pagrindinės studentų išlaidos

* $p < 0,05$, lyginant „išlaidos maistui“ studentus su pasirinkusiais kitą teiginį.

Palyginus su ankstesnėmis fakultete atliktomis apklausomis (2003 ir 2008 metais), galime konstatuoti, kad pastoviai didėja studentų išlaidos mokesčiams už nuomojamą butą ir transportui, bei lėšos skirtos alkoholiui ir tabakui, o mažėja išlaidos pokalbiams telefonu ir lėšos skiriamos studijų reikmėms.

Siekiant išryškinti studentų oraus pragyvenimo galimybes, jiems pateikėme pasirinkti kelis teiginius apie jų pačių finansinę padėtį: pajamų pakanka gyventi pasiturinčiai; dažnai turiu atliekamų pinigų; pajamų pakanka tik kasdieniams poreikiams; pajamų pakanka tik

¹³ UAB Macroscope tyrimai. *Socialiniai ir rinkos tyrimai internetu*. www.tyrimai-internetu.lt.

maistui; nesuduriu galo su galu. Daugiau kaip pusė (56,41 proc.) studentų pasirinko teiginį „pajamų pakanka tik kasdieniams poreikiams“. „Dažnai turiu atliekamų pinigų“ pasirinko 19,87 proc., „pajamų pakanka gyventi pasiturinčiai“, pasirinko 9,62 proc., „pajamų pakanka tik maistui“ pasirinko 10,9 proc., „nesuduriu galo su galu“ – 3,20 proc. studentų.

Mūsų atlikto tyrimo duomenis palyginome su Vilniaus pedagoginio universiteto socialinės komunikacijos instituto socialinės pedagogikos katedros magistrantės Linos Šukienės¹⁴ atliktu tyrimu apie pinigines socialinės paramos teikimo veiksmingumą. Magistrantė tyrimo metu apklausė 150 respondentų atsitiktinės atrankos būdu, kurie tyrimo atlikimo metu apsilankė socialinės paramos skyriuje. Tyrimo autorė nustatė, kad štai tokį gaunamos socialinės paramos pasiskirstymą (žr. lentelė)

1 lentelė. Gaunamos socialinės paramos pasiskirstymas

Vartojimo krepšelio struktūra Būtiniausių vartojimo reikmenų krepšelis	Respondentai, proc.
Maistas, drabužiai, būstas, sveikatos paslaugos, švietimo paslaugos	18,7
Maistas, drabužiai, būstas, sveikatos paslaugos	22,4
Maistas, drabužiai, būstas, sveikatos paslaugos, švietimo paslaugos, namų apyvokos daiktai	15,3
Maistas, drabužiai, sveikatos paslaugos	13,6
Maistas, drabužiai	4,5
Maistas, būstas	3,5
Maistas, sveikatos paslaugos	4,3
Maistas, drabužiai, švietimo paslaugos	6,2
Maistas, drabužiai, būstas, sveikatos paslaugos, švietimo paslaugos, namų	8,8
Kita	2,7

Iš lentelės duomenų matyti, kad didžiausia dalis – 22,4 proc. apklaustųjų sudarė tokį būtiniausių vartojimo reikmenų krepšelį: maisto produktai, drabužiai, būstas, sveikatos paslaugos.

Manome, kad socialinis palaikymas yra fizinis ir emocinis komfortas, kuris suteikiamas šeimos narių, draugų, dėstytojų ir kitų svarbių asmenų. Tai gali būti apibrėžta, kaip jausmas ir žinojimas, kad žmogus priklauso jį palaikančių žmonių grupei, kas savo ruožtu padeda asmeniui geriau jaustis ir geriau galvoti apie save. Studentams reikšmingiausias paramos šaltinis yra tėvai, kurie dažniau nei kiti išklauso, stengiasi suprasti, duoda patarimus t.y. teikia instrumentinį, emocinį ir informacinį palaikymą. Efektyvus asmeniui artimų žmonių teikiamas socialinis palaikymas teigiamai veikia asmens savijautą, o žinojimas, kad bet kada prireikus turėsi kur kreiptis ir gausi pagalbą sušvelnina stresinių situacijų neigiamą poveikį.

¹⁴ Šukienė, L. *Piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms teikimo veiksmingumas*. Magistro darbas. Vilnius, 2006.

Lietuvos politikai pastoviai akcentuoja šeimos svarbą visuomenės gyvenimui, o paramos šeimai sistemą bandoma priderinti prie aktualesnių šiuolaikinės Lietuvos šeimų problemų. Rinkos ekonomikos sąlygomis, visuomenė skaidosi į grupes, kurios skiriasi savo pajamomis, gyvenimo sąlygomis. Aukštoji mokykla yra rinkos dalyvė, kuri teikdama kokybiškas paslaugas, suteikia jaunam žmogui galimybę siekti tapti geru savo srities specialistu. Deja, valstybės finansinė padėtis kol kas neleidžia visiems studentams pasinaudoti Lietuvos Respublikos konstitucijos 41 straipsniu, kuriame sakoma, kad gerai besimokantiems piliečiams valstybinėse aukštosiose mokyklose laiduojamas nemokamas mokslas [LR konstitucija]. Mūsų tyrimas akivaizdžiai rodo socialinės paramos būtinumą akademiniam jaunimui siekiant aukštesnio išsilavinimo. Manome, kad pilnavertės socialinės paramos apimtys gali lemti ekonominės valstybės galimybes, paramos organizavimo gebėjimai bei visuomenės požiūris į šios paramos veiksmingumą ir prieinamumą.

FAKULTETO SKIRIAMA SOCIALINĖ PARAMA

Socialinės paramos sąvoka yra labai plati, kadangi ji apima daugybę materialinių ir buitinių faktorių¹⁵. Tai ir dotuojamos gyvenamosios vietos bendrabutyje skyrimas, socialinių stipendijų ir pašalpų skyrimas ir panašiai. Mes pabandėme analizuoti fakultete teikiamas pagrindines socialinės paramos rūšis. Socialinės paramos analizė parodė, kad mokslo metų bėgyje studentams buvo suteikta arba jie pasinaudojo šia socialine parama:

- 65,38 proc. studentų skirta vieta dotuojamame bendrabutyje;
- 6 studentams skirtos socialinės stipendijos po 390 Lt;
- 16 studentų skirtos skatinamosios stipendijos po 195 Lt;
- 2 studentams skirtos padidintos stipendijos po 234 Lt;
- 50 visiškai valstybės finansuojamų studentų gavo pašalpas po 200 Lt;
- 3 studentai atleisti nuo įmokos už gyvenimą bendrabutyje;
- 4 studentams sumažintas mokestis už gyvenimą bendrabutyje iki 90 proc. kainos;

Atkreipiame dėmesį, kad mokestis už gyvenimą bendrabutyje yra vienas žemiausių tarp Respublikos aukštųjų mokyklų (studentai per mėnesį moka tik 60 Lt) ir gyvenamuoju plotu aprūpinami visi to pageidaujantys studentai. Tai pilnai atitinka fakulteto nuostatą suteikti teisę gyventi bendrabutyje kiekvienam to pageidaujančiam studentui, kas, be jokios abejonės, yra

¹⁵ Stankevičienė, L.O. *Lietuvos moksleivių savijautos ir gyvenenos demografiniai bei socialiniai veiksniai*. Daktaro dis. Kaunas: KMU, 2003.

ženkli socialinė parama studentui. Kiekviename mūsų fakulteto bendrabutyje yra tvarkingai įrengtos prausyklos, tualetai, dušai, taip pat ir elektrinių plytelių kaitvietės.

Fakultete teikiama ir kita labai svarbi socialinė parama visiems studentams, tai aprūpinimas apranga ir apavu, bei fakulteto valgyklos dotacija.

Džiugu, kad studentai savo atsiliepiamuose nurodo ir tokias socialinės paramos formas, kaip „konsultavusi konkrečių problemų sprendimui“, „nuoširdžiai pasitariau, pabendrauvau“.

Aptariant klausimus susijusius su studijų kokybe, studentai atsakydami į klausimą „Ar Jus tenkina studijų kokybė fakultete“ – 95,83 proc. atsakė „Taip“ ir tik 1 studentas parašė „Ne“. Palyginimui pateikiame skaičius iš Demokratinės politikos instituto ir tyrimų kompanijos „Macroscope“ atlikto studentų požiūrio tyrimo, kuriame sakoma, jog savo studijomis esantys patenkinti 55 proc. universitetuose besimokančių studentų.

Atsakydami į klausimą „ Ar būdamas abiturientu vėl rinktumėtės tą pačią specialybę“ 141 Viešojo saugumo fakulteto pirmakursis (90,38 proc.) teigė, kad pasirinktų tą pačią studijų programą.

2010 metų spalio 26 dieną neeiliniame Seimo posėdyje Nr. 260 priimtas „Vidaus tarnybos statuto patvirtinimo įstatymo įgyvendinimo įstatymo 1 straipsnio pakeitimo“ įstatymas, kuriame sakoma – „Universiteto Viešojo saugumo fakulteto dieninių studijų, kuriose rengiami vidaus tarnybos sistemos pareigūnai, programų studentų gyvybė ir sveikata privalomai draudžiama valstybės biudžeto lėšomis nuo nelaimingų atsitikimų viešosios tvarkos palaikymo bei praktikos vidaus reikalų statutinėse įstaigose metu, taip pat tarnybinių ir specialaus rengimo užsiėmimų metu Vidaus tarnybos statute nustatytais dydžiais ir tvarka. Šiems studentams mokamos įstatymais ir Vyriausybės nutarimais nustatytos stipendijos ir jie nemokamai aprūpinami uniforma.“ Manome, kad šios priemonės padės išvengti galimos socialinės atskirties tarp studentų, nes socialinė atskirtis – nesavanoriškas nutolimas nuo visuomenės vertybių. Šiuo atveju socialinė atskirtis formuojasi palengva, dėl nuolatinio ir ilgalaikio materialinio nepritekliaus asmenims prarandant lygias galimybes tinkamai dalyvauti visuomenės gyvenime. Prie tokių besiformuojančių socialinės atskirties grupių Lietuvoje galime priskirti dabartiniu metu sparčiai plintanti probleminių šeimų socialinį sluoksnį, kai kurių vietovių (dažnai kaimo) gyventojus, ilgą laiką neturinčius darbo bedarbius. Žmonės savus ir kitus apibūdina kaip specifinę klasę arba kaip socialinį sluoksnį, kuri sudaro šeimos ir individai, užimantys vienoda ranga kuriuo nors požiūriu – pajamų, turto, valdžios ar prestižo. Visuomenės sluoksnius jau seniai tyrinėja sociologai, nes šis reiškinys aptinkamas visose gyvenimo srityse. Visuomenėje užimamas sluoksnis lemia individo galimybes įsigyti

išsilavinimą ir pasiekti socialinį statusą. (A. Juodaitytė, 1996, 168) Visuomenės sluoksnių gyvenimo būdas ir vertybės skiriasi ne tik dėl jų skirtingų pajamų ir išsilavinimo, bet ir dėl socializacijos šeimose ir kitose institucijose. Vaikai iš savo tėvų paveldi socialinę padėtį ir mokosi iš jų savo klasės normų ir vertybių. Nustatyta, kad jaunuoliai, priklausantys žemesniam, vidutiniam ir aukštesniajam sluoksniui, ryškiai skiriasi vieni nuo kitų. Jiems būdinga tam tikro socialinio sluoksnio subkultūra, kai kurie poelgiai atspindi to ar kito socialinio sluoksnio ypatybes, pvz., buitines, namų ūkio tvarkymas, naudojimąsi transporto priemonėmis, taip pat aukštesnio išsilavinimo siekimas. Mokslininkė A. Juodaitytė (1995, 169) nagrinėja aukštesnio, vidutinio ir žemesnio socialinio sluoksnio gyvenimo ypatybes, atspindinčias tris skirtingas subkultūras. Žmonės, priklausantys aukštesniajam socialiniam sluoksniui, dažnai turi gerą išsilavinimą ir gali tapti įvairių sričių profesionalais (medicinos, teisės, verslo ir kt.). Jų vaikai gauna užtektinai informacijos ir iš savo tėvų, taip pat ir iš tos aplinkos, kurioje jie gyvena. Klausydamiesi savo tėvų pokalbių, vaikai gana anksti susipažįsta su turto tvarkymo klausimais suvokia kas yra verslas, pradeda anksti jam rengtis, todėl turi daugiau galimybių plėtoti šią sritį nei kitu socialinių sluoksnių vaikai.

Darytina prielaida, kad Mykolo Romerio universitetui artimi ir priimtini svarbiausi Lietuvoje pradėtos aukštojo mokslo reformos tikslai – studijų kokybės gerinimas, atvirumas, prieinamumas ir tobulinama paramos studentams sistema.

Būsimųjų policijos pareigūnų socialinės aplinkos bei būtinos socialinės paramos tyrimai ypač reikšmingi vertinant jaunuolių profesinės orientacijos ir profesinio pasirengimo poslinkius, kurie gali atsirasti dėl socialinių, ekonominių, bei politinių pokyčių respublikos gyvenime. Gauti tyrimų duomenys gali būti naudojami planuojant socialinės paramos programas akademiniam jaunimui ir įvertinant jų efektyvumą. Surinkti duomenys reikalingi ieškant būdų pagerinti būsimųjų policijos pareigūnų gyvenimo ir buitines klausimus, kartu įtakoiant jaunuolių fizinę bei dvasinę sveikatą, rengiant efektyvias socialinės paramos programas. Taip pat ši informacija gali būti vertinga politikams, priimant sprendimus, susijusius su investicijomis į respublikos jaunimą. Ateityje, atlikus pakartotinus studentų tyrimus socialiniu aspektu, bus galima įvertinti atskirų visuomenės socialinių grupių būsimą profesiją įtakančių veiksnių stabilumą.

Studijos aukštojoje mokykloje yra ne tik valstybės, bet ir paties studento investicijos į ateitį. Nors išsilavinimas valstybės finansuojamas, tačiau jis reikalauja nemažų papildomų investicijų. Kiekviena investicija į aukštąjį mokslą, nesvarbu, kokia forma ji įgyta, duos rezultatus tik ateityje. Dėl to ji siejama su rizika ir netikrumu. Be to aukštasis išsilavinimas

nėra visiems prieinamas ne tik dėl negalėjimo papildomai investuoti, bet ir dėl to, kad vietų skaičius yra ribotas, o stojantiesiems yra keliami konkretūs reikalavimai. Nors vietų skaičius yra ribotas ir šios rūšies investicijos yra rizikingos, aukštojo mokslo paklausa yra didelė ir nuolat didėja. Todėl kiekvienas asmuo, pasiryžęs siekti aukštojo mokslo, turi suvokti, kad studijos universitete yra ne tik valstybės, bet ir jo asmeninė investicija į būsimą karjerą, jo paties ir jo šeimos, kartu ir valstybės ateitį. Išlaidos švietimui ir mokslui yra didžiai prasminga ilgalaikė investicija į stiprėjančią šalies ekonomiką ir tobulėjančią socialinę struktūrą, siekiant formuoti darnią, išsilavinusią visuomenę.

Tikėtina, kad mokėdami už studijas, studentai atsakingiau studijuoja, kartu ir jų tėvai daugiau dėmesio skiria studijų kokybei o tai skatina aukštąsias mokyklas geriau dirbti. Verta pažymėti, kad kiekviena Europos Sąjungos šalis turi savo pinigines socialines paramos koncepciją. Visose šalyse įstatymai, remiamų asmenų kategorijos, rėmimo sąlygos, principai ir rėmimo formos yra skirtingos. Vienose valstybėse šeimos politika yra sudedamoji socialinės politikos dalis, o kitose – atskira valstybinės veiklos sritis. Kiekvienos šalies socialinės paramos tikslai ir uždaviniai priklauso nuo vyriausybės ir visuomenės požiūrio į demografinių procesų raidą bei realių šalies galimybių. Valstybių patirtis rodo, kad negali būti bendros visoms šalims socialinės paramos šeimai sistemos ar veiklos modelio. Nors Europos Sąjungos valstybės savarankiškai sprendžia socialinės paramos reikalus, daugelyje šalių kyla visiškai tos pačios ar labai panašios problemos. Kiekvienos šalies šeimos politikos uždaviniai ir veiksmai juos sprendžiant priklauso nuo demografinės situacijos, egzistuojančių šeimos problemų, vyriausybės ir visuomenės požiūrio į socialines problemas bei realių šalies galimybių. Mokamų išmokų dydis yra skirtingas visose Europos Sąjungos šalyse. Sunku spręsti, kuri vyriausybė labiau rūpinasi šeimomis, nes skiriasi šalių išsivystymo lygis ir pragyvenimo galimybės. Keičiantis gyvenimo sąlygoms, demografiniai situacijai, visuomenės tikslams ir nuostatoms, yra būtina konceptualiai peržiūrėti paramos šeimai politikos pagrindus. Šiuolaikinė aktyvi ir tikslinga paramos šeimai politika yra orientuota ne tik spręsti svarbiausias šeimų ir individų problemas, bet ir siekti savarankiškos šeimos, užtikrinančios visuomenės demografinį stabilumą, įsigalėjimo.

IŠVADOS

Studijas mūsų fakultete pasirinko studentai iš žemesnes pajamas gaunančių šeimų. Nemaža dalis studentų yra remiami tik maisto produktais, o pagrindinę dalį gaunamų finansinių lėšų studentai skiria maistui.

Nemažai daliai studentų fakultete buvo skirta vienokia ar kitokia socialinė parama - dotuojamas maitinimas fakulteto valgykloje, skiriama vasarinės ir žieminės aprangos komplektai, visiems pageidaujantiems skiriamos vietos bendrabutyje, skiriamos vienkartinės pašalpos, buvo panaikintas ar sumažintas mokestis už bendrabutį.

Nustatyta, kad fakultete skiriama socialinė parama studentams yra motyvuota ir tikslinga, kadangi ji dažniau buvo skiriama tiems studentams, kurie gauna mažesnę paramą iš tėvų. Tikėtina, kad svaresnės socialinės paramos skyrimas mūsų studentams, paskatina dalį jaunuolių mokytis fakultete.

Visuomenė yra atsakinga už tai, kad aukštosiose mokyklose būtų sudarytos sąlygos ugdyti visapusišką asmenybę, atlikti nepriklausomus tyrimus ir siekti žinių. Savo ruožtu aukštosios mokyklos turi reaguoti į besikeičiančius visuomenės poreikius ir derinti savo veiklą su Valstybės interesais. Todėl racionali šiuolaikinė socialinė politika yra labai aktuali. Svarbiausias socialinės politikos uždavinys – pasirūpinti, kad socialinė parama būtų teikiama tik tiems asmenims, kurie negali be jos išsiversti.

LITERATŪRA

1. Bajoriūnas, Z. *Šeimos edukologija ir terapija*. V., 2002.
2. Daugelienė, R. Neapibrėžtos žinios kaip žmogiškojo kapitalo komponentas. *Ekonomika ir vadyba – 2002: tarptautinės mokslinės konferencijos pranešimų medžiaga*. Kaunas: Technologija, 2002.
3. Guogis, A. Apie Lietuvos socialinės politikos modelį ir jam įtakos turinčius veiksniai. *Socialinis darbas*. 2003, 2 (4): 5 – 14.
4. Jančaitytė R. Šeimai palankios politikos įgyvendinimas Lietuvoje: problemos ir galimybės. *Socialinis darbas*. 2006, 5 (1): 30–37.
5. Janušauskas, A.; Darulis, K. Socialiniai studijų proceso aspektai. *E-Education: science, study and business: conference proceedings*. Kaunas: Technologija, 2010: 90-94
6. Janušauskas, A.; Vitkauskas, K. Kauno policijos fakulteto studentų socialinė charakteristika. *Socialinis darbas*. 2002, 1 (1): 132-137.
7. Leonavičius, V. (sud.) *Sociologija*. Kaunas: VDU, 2003.
8. Milevičienė, D. Socialinės politikos formavimo ribos. *Socialinis darbas*. 2003, 1 (3): 81 – 86.
9. Rupšienė, L. Šeimos mikroklimatas kaip moksleivių mokymosi motyvacijos veiksnys. *Pedagogika*. 2002, 57: 147- 154.
10. Socialinės paramos koncepcija. *Valstybės žinios*. 1994. Nr. 36–653.
11. Stankevičienė, L. O. Lietuvos moksleivių savijautos ir gyvensenos demografiniai bei socialiniai veiksniai. Daktaro dis. Kaunas: Kauno medicinos universitetas, 2003.
12. Šukienė, L. *Piniginės socialinės paramos mažas pajamas gaunančioms šeimoms teikimo veiksmingumas*. Magistro darbas, Vilnius, 1996.
13. Tartilas, J. *Socialinės saugos pagrindai*. Vilnius: MRU, 2005
14. UAB Macroscope tyrimai , socialiniai ir rinkos tyrimai internetu, www.tyrimai-internetu.lt/
15. Žalimienė, L. *Socialinės paslaugos*. Vilnius: VU, 2003.

OFFICIALS TRAINING: FINANCIAL SUPPORT FOR SOCIAL – DIMENSION

Antanas Janušauskas*
Mykolas Romeris University

Kęstutis Darulis**
Mykolas Romeris University

Summary

The investigation was performed in 2009 –2010 in Mykolas Romeris University Faculty of Public Security. During the investigation 156 students were surveyed. According to the research results young people choose studies in Faculty of Public Security because they are allotted the best social support. They are accommodated at students' hostel. Food is cheap in the faculty's canteen because of granted subsidies. The students are provided with clothing. It has been established that social support allotted to the students of the faculty is motivated and expedient, because it has been more often allotted to the students who come from poor families and receive less support from the parents.

Keywords: students, social support.

Antanas Janušauskas*, Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Fizinio rengimo katedros docentas. Mokslinių tyrimų kryptys: Edukologija, visuomenės sveikata.

Antanas Janušauskas*, Mykolas Romeris University, Faculty of Public security, Department of Physical training, assoc. prof.. Research interests: educology, public health.

Kęstutis Darulis**, Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Humanitarinių mokslų katedros lektorius. Mokslinių tyrimų kryptys: Edukologija, socialinė politika.

Kęstutis Darulis**, Mykolas Romeris University, Faculty of Public security, Department of Humanities, lecturer. Research interests: educology, problem of social politics.